

Unele considerații privind managementul situațiilor de criză

În ultimul timp, au apărut tot mai mult în literatura de specialitate concepte precum „gestionarea crizelor” sau „managementul situațiilor de criză”, care sugerează o preocupare constantă de unire a eforturilor în scopul stingerii stărilor conflictuale de orice fel, abordarea mai complexă și documentată a situațiilor care le generează, dar în special a modalităților de soluționare a acestora. Apreciez că ambele concepte pot fi întrebuițate cu același efect, dar cel de „management al situațiilor de criză” cred că este mai adecvat, având în vedere complexitatea măsurilor ce se întreprind îndeosebi din domeniul conducerii macro și microsociale.

1. Conceptul de management al situației de criză

În sens larg, **managementul** reprezintă domeniul științific care studiază, fundamentează și formulează principiile, regulile, normele, relațiile, structurile, metodele și modalitățile de conducere, în vederea perfecționării sistemelor și creșterii eficienței activităților de conducere¹.

Se poate afirma că, deși poate fi considerat în planul acțiunii ca una din cele mai vechi preocupări umane, managementul reprezintă, în același timp, unul din domeniile științifice cele mai tinere, fiind rezultatul activității de cristalizare și generalizare a experienței practice, concretizate prin formularea unui ansamblu de cunoștințe în continuă dezvoltare referitoare la activitatea de conducere.

Managementul situațiilor de criză este o acțiune specializată de mare complexitate, dirijată și susținută pe multiple planuri (politic, diplomatic, militar, economic, social, religios etc.), pentru diminuarea și menținerea sub control a efectelor negative.

Esența managementului în situațiile de criză o constituie reacția promptă și adecvată a Guvernului la evenimentele care amenință sau afectează direct securitatea națională ori, în cazul dezastrelor, starea de normalitate². Pornind de la aceasta, se poate spune că *managementul situațiilor de criză cuprinde ansamblul de măsuri și acțiuni stabilite de Guvern, ministere, prefecturi și primării, în vederea garantării securității naționale și a ordinii.*

2. Obiectivele managementului situației de criză sunt:

- de a contribui la reducerea tensiunilor, în scopul prevenirii transformării lor în criză;
- de a gestiona efectiv crizele apărute, pentru a preveni transformarea lor în conflicte între elementele sistemului;
- de a organiza pregătirea civilă și militară în mod corespunzător pentru diferite tipuri de criză, inclusiv capacitatea de a descuraja acțiunile împotriva elementelor implicate;

¹ Definirea, conținutul, evoluția, obiectul și principalele domenii structurale ale managementului, Academia de Înalte Studii Militare

² Cf.G.Herkemig, Managementul de criză în Olanda, 1996.

➤ de a controla reacția, iar în cazul în care izbucnesc conflicte, de a preveni escaladarea lor.

Dintr-o analiză sumară, rezultă **componentele esențiale ale managementului crizei.**

Acestea sunt următoarele:

- metodele și procedeele de culegere, transmitere și evaluare a informațiilor;
- analiza situației create ca urmare a crizei;
- analiza pârghiilor oponente implicate în proces;
- analiza scopurilor și mijloacelor;
- definirea opțiunilor de răspuns conform scopurilor politice, militare, economice și sociale;
- implementarea soluției optime.

Gestionarea efectivă a oricărui tip de criză depinde de eficiența legăturilor stabilite atât în interiorul sistemului respectiv, cât și între grupurile interesate din exterior.

2. Principiile managementului situației de criză sunt:

- ✓ elaborarea operativă a deciziilor;
- ✓ veridicitatea și oportunitatea informațiilor;
- ✓ coordonarea activităților;
- ✓ controlul activității manageriale;
- ✓ informarea publicului;
- ✓ asumarea răspunderii.

Managementul crizelor se realizează de către autoritățile naționale de comandă, care au atribuții de decizie și responsabilități privind conceperea, planificarea, organizarea și controlul măsurilor adoptate.

Soluționarea crizelor se realizează printr-un ansamblu de măsuri și acțiuni politice, diplomatice, economice, informaționale, militare și de altă natură, aplicate individual sau combinat, în funcție de concepția de rezolvare a situației de criză.

Guvernul României controlează toate mijloacele pe care le are la dispoziție, ca instrumente diplomatice, economice, informaționale și altele; acțiunea militară trebuie să fie ultima la care se recurge, sub conducerea Statului Major General.

În soluționarea situațiilor de criză, România se asigură că orice decizie privind angajarea forțelor sale armate va fi constituțională, iar îndeplinirea misiunilor va fi sub controlul nemijlocit al autorităților naționale de comandă.

4. Cerințe și etape ale managementului situațiilor de criză

O primă cerință deosebit de importantă este **elaborarea operativă a deciziilor.**

Acesta este un proces complex, bazat pe cunoașterea cauzelor generatoare a situațiilor de criză, stăpânirea prevederilor legislative în domeniu, pregătirea forțelor stabilite, adaptarea modalităților concrete de acțiune la condițiile și particularitățile fiecărui caz în parte, astfel încât efectele acestora să fie cât mai mari, iar pierderile umane și materiale cât mai mici. Presupune existența din timp a unor echipe manageriale pe domenii, care să elaboreze strategia de stăpânire a situațiilor de criză.

Consultanța și planificarea trebuie să se bazeze pe situații trăite de specialiști responsabili și cu experiență, pe capacitatea de anticipare și pregătire pentru evenimente probabile, generatoare ale situațiilor de criză. De asemenea, trebuie să se anticipeze și efectele măsurilor planificate și întreprinse pentru ca acestea să nu conducă la amplificarea situațiilor de criză și deci, la neatingerea scopului propus.

De importanță deosebită pentru managementul situațiilor de criză este **culegerea informațiilor**, care pot influența în mod hotărâtor deciziile.

Planurile întocmite din timp sunt bune în procesul de pregătire, de antrenare a echipelor manageriale și a forțelor participante, dar pentru a fi viabile în situațiile de criză, ele trebuie să fie adaptate potrivit noilor informații.

Coordonarea activităților este o altă cerință a managementului situațiilor de criză. Presupune distribuirea informațiilor relevante tuturor factorilor interesați de situația de criză, astfel încât aceștia să-și poată îndeplini atribuțiile în condiții optime.

Totodată, în situații de criză, apar oameni care doresc să facă mult, se implică atât în procesul managerial, dar coboară și la nivelul execuției, provocând conflicte de competență și, în final, insuccese sau greutăți în rezolvarea crizelor. De aceea, coordonarea activităților trebuie să asigure îndeplinirea sarcinilor și misiunilor de către persoanele și organismele îndrituite prin lege ori prin documentele din timp întocmite.

Informarea publicului este altă cerință managerială cu efecte extraordinare asupra dinamicii situațiilor de criză. Fără îndoială, informarea publicului este de competența echipei manageriale, dar aceasta trebuie să facă distincție clară între informațiile ce se distribuie unor anumite categorii de persoane și informațiile destinate publicului larg.

O altă cerință la fel de importantă este **asumarea răspunderilor**. Legitimitatea acțiunilor în situațiile de criză rezidă din răspunderea democratică față de măsurile întreprinse de echipa managerială. Aceasta trebuie înțeleasă în sensul că situațiile de criză se rezolvă printr-o atitudine fermă, responsabilă, în care predomină respectarea intereselor naționale, a Constituției și a celorlalte legi, chiar dacă un număr redus de persoane vor fi supuse unor restricții, inclusiv în ce privește dreptul la libertate.

În funcție de cauzele crizelor pot să apară diferite tipuri de crize, respectiv, de natură economică, politică, diplomatică, militară, circumstanțială, socială, religioasă, ecologică etc. Foarte des, observăm că situațiile de criză sunt o combinație de mai multe tipuri, dar cu o „temă” principală. Interesele vizate vor fi vitale sau importante și vor fi aproape întotdeauna legate direct sau indirect de extinderea sau protecția puterii sau influenței statului. O criză economică, de exemplu, poate avea aspecte sociale și politice care conduc la tulburări și la utilizarea instrumentelor militare pentru restabilirea ordinii.

Cea mai mare atenție se acordă crizelor care implică potențial și activități militare menite să ajute la câștigarea controlului asupra crizei și la influențarea evoluției sale viitoare.

Privită la modul general, unii specialiști militari apreciază că orice criză poate avea **două etape distincte și anume:**

a) etapa de escaladare, generatoare de tensiuni;

b) etapa de regres.

Aceste etape ar putea fi la rândul lor caracterizate de stări. Momentul trecerii de la prima etapă la cea de-a doua poate să survină după oricare din stările care definesc procesul crizei.

a) Etapa de escaladare cuprinde stările de: pace, diferend, confruntare și eventual conflict armat.

b) Etapa de regres este definită de: detensionarea situației și revenirea la normalitate ori la noua stabilitate.

Crizele pot fi mai mult sau mai puțin intense, violente, latente și severe. Acest lucru poate fi apreciat, de exemplu, în cazul crizelor politice, militare, economice și sociale, în funcție de o serie de elemente: atitudinea părților sistemului aflat în criză; schimbările înregistrate în modul de repartizare a puterii părților; schimbarea numărului centrelor de putere, a zonelor de influență și a ierarhizării acestora; modificarea numărului părților aflate în conflict și, nu de puține ori, a schimbării regimului și reorientărilor acestuia; apariția unor noi alianțe, relații, schimbări, pe baza slăbirii liantului existent în sistemul respectiv.

Concluzionând cele de mai sus, pot afirma că managementul unei crize trebuie să cuprindă următoarele etape:

➤ prima etapă o constituie activitatea științifică desfășurată, de realizare a reformei în fiecare domeniu, pentru trecerea la noua societate, cu costuri acceptabile. Acestea înseamnă studierea tuturor contradicțiilor existente sau potențiale, a condițiilor interne și internaționale ce ar putea contribui la cronicizarea lor, constituirea organismelor și adoptarea cadrului legislativ necesar pentru rezolvarea favorabilă înainte sau după declanșarea situațiilor de criză;

➤ a II-a etapă o reprezintă cea care începe imediat după declanșarea crizei. În cadrul acesteia, se impun măsuri pentru gruparea specialiștilor din echipele manageriale, urmărirea atentă și permanentă a evoluției situației de criză și căutarea celor mai adecvate mijloace și modalități de contracarare a tendințelor negative.

➤ a III-a etapă este cea a acțiunilor ferme în plan politic, diplomatic, economic, militar etc. pentru descurajarea escaladării manifestărilor violente ori pentru combaterea lor și momentul reconcilierii tuturor forțelor politice și sociale implicate, așezarea lor la masa tratatelor.

Ar mai putea exista și altă etapă în care să se urmărească modul de îndeplinire a măsurilor legale, stabilite de echipele manageriale pentru revenirea la starea de normalitate. Sigur, se poate vorbi de această etapă în condițiile în care s-au găsit soluții de rezolvare corespunzătoare, ea lipsind în cazul situațiilor de criză care au atins punctul culminant – conflictul armat.

Soluționarea crizelor reprezintă luarea unui ansamblu de măsuri și acțiuni politice, diplomatice, economice, informaționale, militare și de altă natură, aplicate individual sau combinat, în funcție de concepția de rezolvare a situației de criză, măsuri ce pot fi aplicate atât în etapa de escaladare, cât și în cea de regres a crizei, determinând flexibilitatea acțiunilor.

România, statul român, prin organele puterii de stat, instituie, pentru prevenirea și soluționarea unor pericole la adresa apărării naționale, siguranței naționale și ordinii publice, cât și pentru prevenirea, limitarea și înlăturarea urmărilor unor dezastre, **starea de urgență sau starea de asediu**. Acestea se instituie de Președintele României cu aprobarea Parlamentului obținută în cel mult 5 zile. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, acesta se convoacă de drept în cel mult 48 ore de la instituirea stării de urgență sau de asediu.

Starea de urgență este o măsură excepțională care se instituie pentru înlăturarea unor pericole publice care aduc atingere gravă ordinii, sănătății și moralei publice sau pentru limitarea consecințelor unor calamități sau a unui dezastru deosebit de grav.

Pe timpul stării de urgență, coordonarea aplicării măsurilor revine Ministerului Administrației și Internelor, iar folosirea forțelor Ministerului Apărării Naționale pentru rezolvarea situațiilor de criză și pentru restabilirea ordinii de drept grav afectate constituie măsuri de ultimă instanță, la care se recurge pe baza mandatului încredințat de Consiliul Suprem de Apărare a Țării

Starea de asediu este o măsură excepțională care se poate institui pentru înlăturarea unor pericole publice iminente, care constau în acțiuni de forță prin care se aduce atingere gravă siguranței naționale și care nu pot fi înlăturate prin intervenția instituțiilor statului prevăzute de Constituție și de lege, respectiv forțele de ordine publică.

Starea de asediu se instituie prin Decret Prezidențial, se contrasemnează de primul ministru și se publică în Monitorul Oficial.

Pe timpul stării de urgență sau al stării de asediu, folosirea armelor de foc este permisă potrivit legii și constituie o măsură extremă.

Daniel Cârstina